

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

на засіданні кафедри історії України
(протокол № 4 від 16 листопада 2022 р.)

на засіданні Вченої ради факультету суспільно-гуманітарних наук
(протокол № 3 від 22 листопада 2022 р.)

ОБґРУНТУВАННЯ **наукової теми «Соціокультурні аспекти урбанізаційних** **процесів на теренах України»**

ПІБ виконавця / виконавців / керівника наукового дослідження
(наукової теми): Гедьо Анна Володимирівна

Термін виконання: 2023 - 2028 р._____

Актуальність теми. У минулому людства міській історії належить винятково важлива роль. Місто було осередком політичних, соціально-економічних та культурних процесів, які визначали розвиток етнічних і національних спільнот, регіонів і держав. Урбанізація стала важливим показником модернізації – переходу від аграрного (традиційного) суспільства до індустріального, а згодом і до постіндустріального світу. Міському соціокультурному простору здавна була притаманна інноваційність – тут генерувалися ідеї, поширювалися нові соціальні практики та технічні винаходи. Крім того, у містах зосереджувалися вузли інформаційно-комунікаційних процесів.

На особливу увагу заслуговує міська історія теренів сучасної України. У нашій країні традиції міських форм життя людності сягають античної доби, вони включають надбання матеріальної та духовної культури від середньовічної Русі до модерної України. Щодо цього насамперед треба звернутися до історії Києва, зокрема ґрунтовно дослідити символізм його столичного статусу, значення у міжнародних відносинах, тривалий досвід адміністративних практик і самоврядування, повсякденне життя киян різних часів, творчий доробок київських інтелектуалів та мистців, проблему міської ідентичності (почуття належності до міської громади). У цьому науковому полі можлива конструктивна співпраця викладачів зі студентами на засадах навчання через дослідження.

Мета дослідження – на підставі історіографічних студій та опрацювання опублікованих і архівних джерел виявити загальні тренди та регіональні особливості урбанізації на теренах сучасної України з особливою увагою до київської історичної проблематики.

Завдання дослідження:

- Проаналізувати джерельну базу й історіографію проблеми.
- З'ясувати наслідки війн, повстань, революційних зрушень для жителів українських міст.
- Дослідити еволюцію соціальної й етнічної структури міського населення міст на українських теренах.
- Проаналізувати форми управління містами й діяльність органів місцевого самоврядування в умовах інкорпорації українських земель до складу інших держав.
- З'ясувати вплив міського середовища на інтелектуальне й духовне життя українських земель.
- Дослідити внесок у вітчизняну культуру науковців-істориків, які працювали в освітніх закладах Києва.
- Вивчити ресурси міст Наддніпрянської України, передовсім Києва, для розвитку історичного туризму.
- Визначити місце українських гуманітаріїв радянської України в соціокультурних трансформаціях тоталітарного суспільства.
- Проаналізувати зміст і особливості реалізації імперської (радянської) національної політики щодо міського населення українських земель.
- Визначити роль українських міст як осередків комунікації еліт другої половини XIX - XX ст.
- Дослідити авто-наративи й тревелоги як джерело для реконструкції образів українських міст XIX - XX ст.
- Простежити перебіг урбанізаційних процесів в умовах громадянського протистояння й московської експансії.

Об'єкт дослідження – соціокультурний простір міст на теренах сучасної України домодерних і модерних часів.

Предмет дослідження – соціально-економічні, політичні та культурні аспекти урбанізаційних процесів на теренах сучасної України.

Специфічні особливості розвитку міст, різноманітні процеси в міському середовищі покликали до життя відповідні урбаністичні теорії: концепція урбаністичної екології (Р. Парк, Е. Берджесс), урбанізм як спосіб життя (Л. Вірт), композиційна теорія (Г. Ганс), теорія субкультури (К. Фітер) та ін.

Методи дослідження:

- *теоретичний аналіз, синтез, систематизація* – з метою з'ясування ступеню опрацювання наукової проблеми, з'ясування й уточнення термінологічного апарату досліджуваного явища;
- *діахронний* – для періодизації історичних процесів з метою виокремлення окремих стадій в розвитку досліджуваного об'єкта;

- *внутрішньої критики* – для джерелознавчого аналізу документів;
- *історико-генетичний* – для з'ясування причинно-наслідкових зв'язків між історичними фактами;
- *історико-порівняльний* – для виявлення загального й особливого в історичних явищах і зіставлення кількісних характеристик явищ;
- *історико-статистичний* – для опрацювання статистичної інформації;
- *культурологічний* – для аналізу інтелектуально-культурних складників міського простору;
- *описовий* – для визначення якісних характеристик аналізованих суспільних процесів;
- *біографічний* – для вивчення біографічного світу особистості в контексті міської історії;
- *просопографічний* – для створення колективних біографій груп осіб, об'єднаних за певною ознакою: родинною, етнічною, соціальною, політичною тощо.

Очікувані теоретична та практична значущість дослідження:

Науковими результатами виконання дослідження стануть розроблені й описані **на теоретичному рівні:**

- 1) обґрунтування теоретичних засад і категоріального апарату проблематики урбанізаційних явищ в Україні на відповідних етапах історичного процесу;
- 2) обґрунтування періодизації урбанізаційних процесів в Україні відповідно до історичного контексту та комплексний аналіз ролі міста як об'єднувального центру мережі соціокультурних комунікацій в Україні на певному історичному етапі;
- 3) систематизація концепцій урбанізаційних процесів, напрацьованих світовою історичною думкою, та адаптація їх до українських реалій.

На практичному рівні:

1. Публікація статей у наукометричних базах даних.
2. Розробка і впровадження спільних проектів викладачів і студентів кафедри щодо реалізації основних завдань дослідження у формі спільних публікацій у наукових часописах, спільних доповідей на науково-практичних конференціях різного ґатунку, підготовка спільних видань викладачів, студентів, аспірантів за напрямками наукової теми (ОПП 012.00.01, 013.00.01).
3. Підготовка до друку колективної монографії та методичних рекомендацій з результатами розробки наукової теми: місто у вирі війн і революцій; місто як комунікативний центр; інтелектуальна діяльність міських спільнот; українське місто і практики тоталітаризму: XX ст. тощо.
4. Проведення щорічних всеукраїнських конференцій «Київ і кияни в соціокультурному просторі України»
5. Використання матеріалів дослідження у підготовці магістрів спеціалізації «Історична урбаністика».

6. Використання матеріалів дослідження у викладанні навчальних курсів «Українські історичні студії» та ін.

7. Формування у студентів компетенцій, необхідних для отримання фаху «історик-дослідник» шляхом залучення до наукових розвідок і аналізу джерел – виступи на конференціях, спільні публікації.

8. Захист здобувачами дисертацій з урахуванням відповідної теми.

9. Створення програми і змістовного наповнення дисципліни за вибором (києвознавство), підготовка навчального посібника.

9. Формування експертних навичок здобувачів освіти «Історична урбаністика» у питаннях функціонування міста як адміністративного, освітнього, культурного, релігійного, економічного центру, що уможливорює майбутнє працевлаштування випускників в органах місцевої влади та самоврядування.

Результати виконання наукового дослідження будуть відображені у проміжних річних звітах, колективній монографії, статтях, у т.ч. у фахових виданнях і часописах, що входять до наукометричних баз даних.

ПЛАН РЕАЛІЗАЦІЇ НАУКОВОЇ ТЕМИ

№	Етап / Назва дослідження	Очікувані результати		Очікувані наукові продукти (статті, монографії тощо)	Дата виконання	Виконавці
		на теоретичному рівні	на практичному рівні			
1.	Перший, підготовчий	За результатами аналізу масиву історіографічних досліджень, масиву опублікованих і архівних джерел обґрунтувати методологічні та теоретико-практичні аспекти наукової проблеми, визначити категоріальний апарат, принципи й методологічні засади досліджень з обраної теми.	Підбір, класифікація, аналіз джерел, критичний аналіз наукових концепцій. Формування науково-пошукової групи студентів і долучення її до дослідження	Наукові публікації Науковий звіт за результатами I етапу Проведення всеукраїнської конференції «Київ і кияни в соціокультурному просторі України».	1.01. – 31.12.2023	Анна Гедьо Віталій Андреев Віталій Михайловський Віталій Щербак Олександр Бонь Марина Будзар Олег Іванюк Євген Ковальов Руслан Куцик Ольга Тарасенко Богдан Безпалько
2.	Другий, евристичний	Обґрунтування базових компонентів (концептуально-цільового, змістово-технологічного, організаційно-процесуального) історичного дослідження	Наукові проекти, написання текстів Внесення змін до програм навчальних дисциплін і ЕНК	Наукові публікації Науковий звіт за результатами II етапу Проведення всеукраїнської конференції «Київ і кияни в соціокультурному просторі України».	1.01. – 31.12.2024	Анна Гедьо Віталій Андреев Віталій Михайловський Віталій Щербак Олександр Бонь Марина Будзар Олег Іванюк Євген Ковальов Руслан Куцик Ольга Тарасенко Богдан Безпалько

3.	Третій, основний	Моніторинг результативності обґрунтованих компонентів і розробленої структурно-функціональної моделі у процесі реалізації індивідуальних історичних досліджень викладачами кафедри історії України	Написання текстів. Внесення змін до програм навчальних дисциплін і ЕНК	Наукові публікації Науковий звіт за результатами III етапу. Проведення всеукраїнської конференції «Київ і кияни в соціокультурному просторі України».	1.01. 2025- 31.12.2026	Анна Гедьо Віталій Андреев Віталій Михайловський Віталій Щербак Олександр Бонь Марина Будзар Олег Іванюк Євген Ковальов Руслан Куцик Ольга Тарасенко Богдан Безпалько
4.	Четвертий, завершальний	Теоретичні узагальнення у наукових працях викладачів кафедри історії України.	Написання текстів	Наукові публікації Науковий звіт за результатами IV етапу Проведення всеукраїнської конференції «Київ і кияни в соціокультурному просторі України».	1.01. – 31.12.2027	Анна Гедьо Віталій Андреев Віталій Михайловський Віталій Щербак Олександр Бонь Марина Будзар Олег Іванюк Євген Ковальов Руслан Куцик Ольга Тарасенко Богдан Безпалько
5.	П'ятий, підсумковий	Впровадження в освітній процес теоретичних узагальнень, сформульованих в наукових працях викладачів кафедри історії України.	Змістово-технологічне опрацювання джерел, написання текстів	Наукові публікації Науковий звіт за результатами V етапу. Проведення всеукраїнської конференції «Київ і кияни в соціокультурному просторі України». Видання колективної монографії. Публікація навчального посібника «Києвознавство»	1.01. – 31.12.2028	Анна Гедьо Віталій Андреев Віталій Михайловський Віталій Щербак Олександр Бонь Марина Будзар Олег Іванюк Євген Ковальов Руслан Куцик Ольга Тарасенко

				Узагальнений науковий звіт. Експертні висновки.		Богдан Безпалько
--	--	--	--	--	--	------------------

Виконавці:

1. Соціокультурні аспекти урбанізаційних процесів в Україні (XVIII – початку XX ст.: джерелознавчий аспект
Анна ГЕДЬО, д.і.н., проф.
2. Вивчення міст Наддніпрянщини як осередків інтелектуального життя України.
Віталій АНДРЕЄВ, д.і.н., проф.
3. Міста українських земель у XV - XVI ст. як адміністративні центри.
Віталій МИХАЙЛОВСЬКИЙ, д.і.н., проф.
4. Соціально-економічні зрушення у містах Гетьманщини другої половини XVII ст.
Віталій ЩЕРБАК, д.і.н., проф.
5. Соціокультурні трансформації радянського міста періоду раннього тоталітаризму.
Олександр БОНЬ, к.і.н., доц.
6. Місто в Україні XIX ст. як осередок соціокультурних комунікацій.
Марина БУДЗАР, к.і.н., доц.
Університет Св. Володимира XIX ст. як осередок вищої освіти Києва
Ольга ТАРАСЕНКО, к.і.н., доц.
7. Освіта у контексті міської культури XIX століття.
Євген Ковальов, к.і.н.
8. Міське середовище Наддніпрянської України у тревелогах, мемуарах, листах мандрівників XIX – поч. XX ст.
Олег ІВАНЮК, к.і.н.
9. Інформаційна політика російської імперської влади щодо населення міст під час Першої світової війни.
Руслан КУЦИК, к.і.н.
10. Вплив радянської пропаганди на міське освітнє середовище (1930-1940)
Богдан БЕЗПАЛЬКО